

Systemy Bezpieczeństwa Narodowego
Zeszyt 25 (2022)
ISSN 2028-2677, s. 25-40
DOI:

National Security Studies
Volume 25 (2022)
ISSN 2028-2677, pp. 25-40
DOI:

Instytut Bezpieczeństwa i Obronności
Wydział Bezpieczeństwa, Logistyki i Zarządzania
Wojskowa Akademia Techniczna
w Warszawie

Institute of Security and Defense
Faculty of Security, Logistics and Management
Military University of Technology
in Warsaw

KRYZYS NA GRANICY POLSKO-WSCHODNIEJ A ZASADNOŚĆ WPROWADZENIA STANU WYJĄTKOWEGO

THE CRISIS ON THE POLISH-EASTERN BORDER AND THE LEGITIMACY OF INTRODUCING A STATE OF EMERGENCY

Karolina Siwek

Akademia Nauk Stosowanych w Łomży

Abstrakt. W opracowaniu pod tytułem „Kryzys na granicy polsko-wschodniej a zasadność wprowadzenia stanu wyjątkowego” przedstawiono analizę sytuacji Polski w obliczu niedawnego kryzysu na granicy wschodniej, który doprowadził do wprowadzenia stanu wyjątkowego. Głównym celem artykułu jest wskazanie słuszności wprowadzenia stanu wyjątkowego w związku z kryzysem na granicy wschodniej. Poruszony został przede wszystkim temat bezpieczeństwa i wpływ stanów nadzwyczajnych na bezpieczeństwo, co powoduje wprowadzenie ich i ich następstwa. Zostały opisane definicje i rodzaje stanów nadzwyczajnych oraz ich umocowanie w polskim prawodawstwie. Ponadto, jednym z najważniejszych problemów poruszonych w artykule jest przedstawienie dwóch stanowisk Rzecznika Praw Obywatelskich dotyczących wątpliwości w sprawie dostępu do informacji publicznej i nieprawidłowości związanych z rozporządzeniem wprowadzającym stan wyjątkowy na części terenu województw podlaskiego i lubelskiego. Kolejnym celem artykułu było wskazanie czym są stany nadzwyczajne i to, jak wpływają na funkcjonowanie państwa, rządu i jaki bezpośredni wpływ na prawa i wolność jednostki ma wprowadzenie tego typu rozwiązań. Po 40 latach w Polsce, już pod rządami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 roku, wprowadzono po raz kolejny stan wyjątkowy na części terytorium województw podlaskiego i lubelskiego. Całe wydarzenie poprzedzone było niezwykle napiętą sytuacją na granicy polsko-białoruskiej, której źródło jest zdecydowanie bardziej złożonym problemem na arenie nie tylko europejskiej, ale i światowej. Poniższy artykuł opisuje całe tło wprowadzenia ostatecznego środka, który miał za zadanie zapewnić bezpieczeństwo obywatelom RP mieszkającym w samym sercu kryzysu na granicy i to, czy rzeczywiście było to konieczne, a także to, czy decyzja była słuszna. Ponadto zostały omówione badania mówiące o nastrojach społecznych związanych z wprowadzeniem stanu wyjątkowego na terenach województw podlaskiego i lubelskiego. Kluczowym znaczeniem wyników przytoczonych badań jest poczucie bezpieczeństwa Polaków, których objął stan wyjątkowy, wskazanie tego, czy Polacy dotknięci bezpośrednio wprowadzeniem stanu mieli poczucie, że

został wprowadzony słusznie. To pomogło wyciągnąć odpowiednie wnioski podsumowujące tematykę poruszoną w artykule. Wszystkie te elementy składają się na problemy badawcze artykułu. Zastosowano krytyczną analizę literatury przedmiotu w zakresie wykorzystania metod badawczych.

Słowa kluczowe: bezpieczeństwo, konflikt, kryzys, stan nadzwyczajny, kryzys migracyjny

Abstract. The study entitled „The crisis on the Polish-Eastern border and the legitimacy of the introduction of a state of emergency” presents an analysis of Poland’s situation in the face of the recent crisis on the eastern border, which led to the introduction of the state of emergency. The main aim of the article is to show the rightness of the introduction of the state of emergency in connection with the crisis on the eastern border. First and foremost, the issue of safety and the impact of emergency states on safety were discussed, which causes their introduction and their consequences. The definitions and types of extraordinary measures and their authorization in Polish legislation have been described. Moreover, one of the most important problems raised in the article is the presentation of two positions of the Human Rights Defender concerning doubts regarding access to public information and irregularities related to the regulation introducing the state of emergency in part of the Podlaskie and Lubelskie provinces. Another aim of the article was to indicate what emergency states are and how they affect the functioning of the state and government, and what direct impact on the rights and freedoms of individuals is the introduction of such solutions. After 40 years in Poland, under the rule of the Constitution of the Republic of Poland of April 2, 1997, the state of emergency was once again introduced in part of the territory of the Podlaskie and Lubelskie provinces. The whole event was preceded by an extremely tense situation on the Polish-Belarusian border, the source of which is definitely a more complex problem, not only in Europe, but also worldwide. The following article describes the whole background of the introduction of the final measure, which was to ensure the safety of Polish citizens living in the heart of the crisis on the border, whether it was really necessary, and whether the decision was the right one. Moreover, research on social moods related to the introduction of the state of emergency in the territories of Podlaskie and Lubelskie voivodships was discussed. The key significance of the results of the cited studies is the sense of security of Poles affected by the state of emergency, indicating whether Poles directly affected by the introduction of the state of emergency felt that it was introduced rightly. This helped to draw appropriate conclusions summarizing the subject matter raised in the article.

Keywords: safety, conflict, crisis, state of emergency, migration crisis

Wstęp

Stany nadzwyczajne mają w Polsce długą historię. Ich zadaniem jest przede wszystkim wprowadzenie reżimu prawnego, jeśli inne środki konstytucyjne są niewystarczające, aby odwrócić lub zmniejszyć skutki zagrożeń. Wraz ze stanami nadzwyczajnymi zostają ograniczane prawa i wolności jednostki. Jednak stany nadzwyczajne są nieodłącznym elementem zapewnienia bezpieczeństwa obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej i nie bez powodu mają swoje umocowanie w Konstytucji RP i ustawach. Po 40 latach bez stanu nadzwyczajnego, nastąpił moment, kiedy kryzys na granicy polsko-wschodniej eskalował do takich rozmiarów, że niezbędnym wydało się wprowadzenie stanu wyjątkowego na terenie województw podlaskiego i lubelskiego.

Definicja stanów nadzwyczajnych, umocowanie prawne stanów nadzwyczajnych w Konstytucji RP

Wielu autorów i wybitnych osób próbowało zdefiniować, czym tak naprawdę są „stany nadzwyczajne”. Najściślej mówiąc, najprościej zdefiniował to pojęcie Krzysztof Prokop w „Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej”. Napisał on, że: „Termin „stan nadzwyczajny” w państwie demokratycznym oznacza reżim prawny wprowadzany w razie wystąpienia szczególnego zagrożenia, którego usunięcie jest możliwe tylko przy pomocy środków o wyjątkowym charakterze. Reżim ten cechuje się przede wszystkim ograniczeniem (zawieszeniem) określonych praw i wolności jednostki. Może również wystąpić przesunięcie kompetencji między organami władzy publicznej lub nadanie im szczególnych uprawnień służących usunięciu powstałego zagrożenia” (Prokop 2005, s. 425).

Stany nadzwyczajne w Polsce mają swoje umocowanie prawne w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r., którym poświęcono cały Rozdział XI. Artykuły 228-234 stanowią o tym, że gdy zwykle środki konstytucyjne są niewystarczające, może zostać wprowadzony odpowiedni stan nadzwyczajny, a jego wprowadzenie możliwe jest jedynie w drodze rozporządzenia na podstawie odpowiednich ustaw i musi podlegać dodatkowemu ogłoszeniu do wiadomości publicznej. W Polsce wyróżniamy trzy rodzaje stanów nadzwyczajnych:

stan wojenny: „W razie zewnętrznego zagrożenia państwa, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, zbrojnej napaści na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej lub gdy z umowy międzynarodowej wynika zobowiązanie do wspólnej obrony przeciwko agresji, Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej może, na wniosek Rady Ministrów, wprowadzić stan wojenny na części albo na całym terytorium państwa” (Konstytucja RP 1997, art. 229);

stan wyjątkowy: „W sytuacji szczególnego zagrożenia konstytucyjnego ustroju państwa, bezpieczeństwa obywateli lub porządku publicznego, w tym spowodowanego działaniami o charakterze terrorystycznym lub działaniami w cyberprzestrzeni, które nie może być usunięte poprzez użycie zwykłych środków konstytucyjnych, Rada Ministrów może podjąć uchwałę o skierowaniu do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej wniosku o wprowadzenie stanu wyjątkowego” (Ustawa o stanie wyjątkowym, art. 2 ust. 1);

stan klęski żywiołowej: „Stan klęski żywiołowej może być wprowadzony dla zapobieżenia skutkom katastrof naturalnych lub awarii technicznych noszących znamiona klęski żywiołowej oraz w celu ich usunięcia” (Ustawa o stanie klęski żywiołowej, art. 2).

W trakcie stanu nadzwyczajnego ustawa zasadnicza zakłada, że w trakcie jego trwania nie można zmieniać takich ustaw jak: Konstytucja, ordynacje wyborcze (do Sejmu, Senatu i organów jednostek samorządu terytorialnego), a także ustawy

o stanach nadzwyczajnych. W trakcie stanu nadzwyczajnego i 90 dni po jego zakończeniu nie można skrócić kadencji Sejmu, nie można przeprowadzić referendum ogólnokrajowego, nie można przeprowadzać wyborów do Sejmu, Senatu i Jednostek Samorządu Terytorialnego, a także wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej. Wyjątkiem są wybory do organów jednostek samorządu terytorialnego, ponieważ Konstytucja dopuszcza możliwość przeprowadzenia wyborów w przypadku obszarów, w których nie został wprowadzony stan nadzwyczajny (Konstytucja RP 1997, art. 228).

W komentarzu do Konstytucji RP autor wskazuje, że „Sens istnienia takiego wprowadzenia do problematyki stanów nadzwyczajnych wzbudza zastrzeżenia. Sformułowanie ogólnych warunków proklamowania trzech stanów konsumuje ich szczegółowe podstawy. Jeśli dowiedziemy, że znaczenie mają jedynie przesłanki ogłoszenia każdego z tych stanów, to ust. 1 komentowanego artykułu jest ozdobnikiem albo pełni rolę co najwyżej dydaktyczną. Nie jest to najważniejsze miejsce dla tego rodzaju oświadczeń w tekście normatywnym” (Complak 2014, art. 228). Nie odnosi się jednak to do słuszności wprowadzania stanów nadzwyczajnych, a ich umocowania i brzmienia w Konstytucji RP.

Pytanie, czy wprowadzenie tego typu rozwiązań, aby zapewnić bezpieczeństwo obywatelom, w trakcie stanu zagrożenia należy zadać prawodawcom. Nie istnieje jednak w tym momencie inne, bardziej skuteczne rozwiązanie, aby wyjść lub zapobiec sytuacji zagrożenia w kraju. Mariusz Radajewski w „Procedura wprowadzania stanów nadzwyczajnych — wybrane problemy” opisał stan nadzwyczajny w poniższy sposób: „Stan nadzwyczajny, rozumiany jako szczególny reżim prawny wprowadzany w sytuacji wyjątkowego niebezpieczeństwa, jest niewątpliwie środkiem, który może stanowić zagrożenie dla ustroju demokratycznego. Z tego względu konieczne jest, by sięgano po niego jedynie w ostateczności. Przed nadużywaniem instytucji stanów nadzwyczajnych chronić powinien przede wszystkim właściwie ukształtowany tryb ich wprowadzania” (Radajewski 2015, s. 108-120). Nie sposób się nie zgodzić z autorem powyższego cytatu. Stan nadzwyczajny wiąże się z szeregiem ograniczeń w wolnościach obywateli, ale i rządu, dlatego należy po niego sięgać w absolutnej ostateczności, kiedy już nie ma żadnych możliwości, aby poradzić sobie z zagrożeniem w kraju.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej to nie jedyna regulacja prawna, w której umiejscowione są stany nadzwyczajne w Polsce. Każdy ze stanów nadzwyczajnych ma swoją specjalną ustawę, która określa warunki wprowadzenia ich i zakres obowiązywania. Stan wojenny reguluje Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Ustawa 2002, A). Stan wyjątkowy reguluje Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Ustawa 2002, B). Stan klęski żywiołowej reguluje natomiast Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Ustawa 2002, C).

Stan nadzwyczajny wprowadzony 2 września 2021 r.

Próby nielegalnego przejścia przez granicę na masową skalę zmusiły władze do wprowadzenia stanu wyjątkowego. 2 września 2021 roku weszło w życie rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o wprowadzeniu stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz województwa lubelskiego i miało trwać 30 dni. Obszar, który został objęty stanem wyjątkowym to 115 miejscowości w województwie podlaskim (powiaty: siemiatycki, hajnowski, białostocki, sokólski, augustowski, sejneński) i w województwie lubelskim (powiaty: włodawski i bialski). Głównymi ograniczeniami, z którymi mierzyć się musieli mieszkańcy terenów objętych stanem wyjątkowym, to:

- „1) zawieszenie prawa do organizowania i przeprowadzania, na obszarze objętym stanem wyjątkowym, zgromadzeń w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 24 lipca 2015 r. - Prawo o zgromadzeniach (Dz. U. z 2019 r. poz. 631);
- 2) zawieszenie prawa do organizowania i przeprowadzania, na obszarze objętym stanem wyjątkowym, imprez masowych w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 20 marca 2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych (Dz. U. z 2019 r. poz. 2171) oraz prowadzonych w ramach działalności kulturalnej imprez artystycznych i rozrywkowych, niebędących imprezami masowymi;
- 3) obowiązek posiadania przy sobie dowodu osobistego lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość przez osoby, które ukończyły 18 lat, przebywające w miejscach publicznych na obszarze objętym stanem wyjątkowym, a w przypadku osób uczących się, które nie ukończyły 18 lat - legitymacji szkolnej;
- 4) zakaz przebywania w ustalonym czasie w oznaczonych miejscach, obiektach i obszarach położonych na obszarze objętym stanem wyjątkowym;
- 5) zakaz utrwalania za pomocą środków technicznych wyglądu lub innych cech określonych miejsc, obiektów lub obszarów, położonych na obszarze objętym stanem wyjątkowym;
- 6) ograniczenie prawa posiadania broni palnej, amunicji i materiałów wybuchowych oraz innych rodzajów broni poprzez wprowadzenie zakazu ich noszenia na obszarze objętym stanem wyjątkowym;
- 7) ograniczenie dostępu do informacji publicznej dotyczącej czynności prowadzonych na obszarze objętym stanem wyjątkowym w związku z ochroną granicy państwowej oraz zapobieganiem i przeciwdziałaniem nielegalnej migracji” (Rozporządzenie 2021, A).

Nie było to jednak wystarczające i już 1 października 2021 roku wprowadzono na kolejne 60 dni Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 października 2021 r. w sprawie przedłużenia stanu wyjątkowego wprowadzonego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego (Rozporządzenie 2021, B). W mocy zostały utrzymane wszystkie postanowienia z poprzedniego rozporządzenia.

Wprowadzenie stanu wyjątkowego wzbudziło mnóstwo kontrowersji i sprzeciwów, co podsumował m.in. S. Trociuk w publikacji „Stan wyjątkowy przy granicy z Białorusią – konsekwencje prawne”: „Stan wyjątkowy wprowadzony przy granicy z Białorusią w istotny sposób ograniczył korzystanie na obszarze nim objętym z konstytucyjnych wolności i praw. Niektóre z tych ograniczeń, w szczególności wprowadzenie przez Radę Ministrów powszechnego zakazu przebywania na obszarze objętym stanem wyjątkowym i wiążącego się z tym zakazem zakazu wstępu dla prasy, a także zakazu udzielania informacji publicznej, budzą wątpliwości dotyczące prawidłowości ich ustanowienia. Wykraczają one bowiem poza granice dopuszczalnych ograniczeń zakreślonych przepisami rozporządzenia Prezydenta” (Trociuk 2021).

Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego

6 września 2021 roku, tuż po wprowadzeniu stanu wyjątkowego, Rzecznik Praw Obywatelskich zgłosił do Premiera wątpliwości dotyczące wyłączenia jawności służb granicznych. Podstawą do wprowadzenia takiego wyłączenia miał być § 1 ust. 1 pkt. 6 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 2 września 2021 r. w sprawie ograniczeń wolności i praw w związku z obowiązywaniem stanu wyjątkowego. Rzecznik Praw Obywatelskich, dr hab. Marcin Wiącek, nie uznał za wątpliwe to, że należało wprowadzić stan wyjątkowy, nie widział podstaw, aby móc to w jakikolwiek sposób podważyć. Uwagę jednak wzbudził fakt, że całkowicie ograniczono dostęp do informacji publicznej, co uznał za niezgodne z prawem. Naruszono według jego stanowiska prawo do wolności słowa (art. 54 Konstytucji) i prawo dostępu do informacji publicznej (art. 61 Konstytucji). Rzecznik zwrócił uwagę przede wszystkim na to, czy wprowadzenie takich rozwiązań rzeczywiście jest niezbędne, ponieważ wydarzenia na granicy nie tylko są źródłem społecznego zainteresowania. Istotne według RPO było to, że ani on, ani opinia publiczna, nie mieli informacji dotyczących dynamicznej sytuacji na granicy. Uznał to za niezgodne ze standardem międzynarodowym, powołując się na orzeczenia Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a także ze standardem krajowym, wskazując złamane według niego przepisy Konstytucji. Jasno wyraził, że brak dostępu do informacji może mieć w następstwie istotny wpływ na bezpieczeństwo obywateli, porządek publiczny i nienaruszalność terytorium kraju, a z punktu widzenia władz – obniżenia zaufania obywateli do państwa. Całkowity brak dostępu do potwierdzonych informacji zwiększało ryzyko do rozprzestrzeniania się niezweryfikowanych informacji, czyli „fake newsów”, które mogły dodatkowo doprowadzić do destabilizacji bezpieczeństwa w kraju. Rzecznik Praw Obywatelskich wystąpił do Premiera o wyjaśnienie, czy wprowadzone środki rzeczywiście były konieczne, czy nie można byłoby wprowadzić łagodniejszych środków ograniczających prawo do informacji publicznej (np. poprzez udzielanie

„przepustek” lub akredytacji dla zweryfikowanych dziennikarzy), a jeśli była taka możliwość, to czemu zrezygnowano z takich rozwiązań (Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich ws. ograniczeń pracy dziennikarzy oraz dostępu do informacji publicznej, 2021).

To nie jedyny sprzeciw i wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich. 18 października 2021 roku wystosował apel do premiera, w którym zarzuca Sejmowi, że wykroczył poza ograniczenia praw jednostki, wprowadzając zakaz przebywania na konkretnych obszarach objętych stanem wyjątkowym. Uznał on, że Sejm powinien być określić szczegółowo ograniczenia, a zrobił zupełnie inaczej – poszerzył je. Według Rzecznika Praw Obywatelskich doszło do kolejnych naruszeń konstytucyjnych. Naruszone zostały zasady wydawania rozporządzeń (art. 92 Konstytucji) i wolności poruszania się po terytorium RP (art. 52 Konstytucji). Głównym celem RPO w przypadku zgłoszenia tych wątpliwości było usunięcie rozbieżności między dwoma rozporządzeniami wprowadzającymi stan wyjątkowy i ograniczenia i prawa jednostki. Rzecznik wskazał, że Rada Ministrów miała kompetencje jedynie do tego, aby wyszczególnić miejsca, obszary czy obiekty i doprecyzować czas, w którym nie można przebywać na tych terenach. W praktyce oznaczało to wprowadzenie takiego zakazu na cały czas trwania stanu wyjątkowego. Nie był to też jedyny zarzut kierowany przez Rzecznika Praw Obywatelskich w stronę premiera podczas zgłaszania tych wątpliwości. Obwieścił on również, że premier nie odpowiedział na jego wątpliwości ws. ograniczeń pracy dziennikarzy oraz dostępu do informacji publicznej skierowane do niego 6 września 2021 roku. Zgodnie z ustawą o Rzeczniku Praw Obywatelskich, premier powinien odpowiedzieć rzecznikowi niezwłocznie po wystąpieniu generalnym, jednak nie później niż w ciągu 30 dni. Tak się nie stało. Minął ponad miesiąc, a skierowane do premiera wystąpienie generalne pozostało bez odpowiedzi (Stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich ws. stanu wyjątkowego, 2021).

Nastroje społeczne w obliczu kryzysu na granicy polsko-białoruskiej

W grudniu 2021 roku zostało przeprowadzone badanie przez CBOS, które badało opinię publiczną wobec kryzysu na granicy z Białorusią. Głównymi faktoremami, które zostały przebadane przez Centrum Badania Opinii Społecznej, było to, czy należy umożliwić migrantom staranie się o azyl w Polsce, czy należy budować na granicy zaporę, która miała za zadanie utrudnić nielegalne migracje z Białorusi, ale też to, czy do strefy przygranicznej powinny mieć dostęp media i organizacje pozarządowe. CBOS zapytał również badanych o to, jaką mają pewność, że w sytuacji zagrożenia i ewentualnego konfliktu zbrojnego możemy liczyć na reakcję Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Ponad połowa ankietowanych (58%) była przeciwna możliwości uzyskania azylu w Polsce przez nielegalnych migrantów, a tylko 33% było za pełnym umożliwieniem procedury azylowej. W większości grup społeczno-demograficznych przeważały osoby, które były przeciwnie umożliwianiu starania się o azyl wśród nielegalnych migrantów. Jeśli chodzi o budowę zapory na granicy, to aż 66% ankietowanych była za wybudowaniem jej. Tylko 26% ankietowanych była przeciw a 8% nie ma zdania na ten temat. Natomiast, jeśli chodzi o dostęp mediów do sytuacji na granicy to aż 71% badanych, uważało, że media powinny mieć dostęp do terenów granicznych, a tylko 21% badanych uważało przeciwnie. Choć grupy badane przez CBOS były w zdecydowanej większości przeciwnie temu, aby migranci mogli starać się o azyl w Polsce i były za tym, aby zbudować zaporę na granicy, to jednak aż 74% badanych było zwolennikami tego, aby prawo wstępu do strefy granicznej miały humanitarne organizacje pozarządowe oraz wolontariusze. 20% ankietowanych było przeciwnych. Obecność na granicy i mediów, i humanitarnych organizacji pozarządowych popierało aż 68% ankietowanych, 11% była zdecydowanie przeciwko a pozostali ankietowani nie mieli sprecyzowanego zdania na ten temat. Ciekawe jest to, że Polacy na ogół pozytywnie oceniali działania przez polski rząd w obliczu kryzysu. 54% ankietowanych oceniała działania rządu zdecydowanie lub raczej dobrze, 34% oceniała zdecydowanie lub raczej źle, a 12% ankietowanych stwierdziło, że trudno powiedzieć.

Ciekawie również przedstawiają się badania na temat poczucia bezpieczeństwa wśród Polaków w obliczu kryzysu. Była to pierwsza taka sytuacja w III RP, gdzie konflikt czy kryzys dotyczył bezpośrednio Polskę. Aż dwie trzecie badanych, bo 64% obawiało się tego, że kryzys na granicy może się skończyć jawnym konfliktem zbrojnym. 31% nie widziało powiązania między kryzysem a ewentualnym konfliktem zbrojnym. O wiele częściej takie obawy wyrażały kobiety. Mniej niż połowa ankietowanych, bo 49%, wyrażała pewność, że w razie potrzeby, możemy liczyć na wsparcie NATO, a 36% ankietowanych uważała przeciwnie. Był to rekordowy spadek zaufania do pewności działania Sojuszu Północnoatlantyckiego. Najwięcej osób niepewnych i niemających zaufania do sojuszników miały osoby, które nie interesują się polityką, a respondenci zaangażowani w politykę uważali, że możemy liczyć na naszych sojuszników.

Podsumowując całe badania – Polacy byli zadowoleni z działań rządu w obliczu kryzysu. Byli przeciwni wpuszczaniu migrantów, którzy mogliby starać się o azyl w Polsce, a także byli zwolennikami tego, aby na granicy powstała zaporę, która uniemożliwiłaby nielegalne migracje. Polacy także uważali, że do wydarzeń na granicy powinni mieć dostęp nie tylko dziennikarze, ale również humanitarne organizacje pozarządowe. Zanotowano także rekordowy spadek zaufania do Sojuszu Północnoatlantyckiego (Feliksiak 2021, cbos.pl).

Wnioski

Fundamentem dobrze funkcjonującego demokratycznego państwa jest bezpieczeństwo. Państwo, w którym nikt nie czuje się bezpiecznie, a władze nie są w stanie zapewnić go obywatelom, nie może funkcjonować dobrze. Jednym ze środków zapewniającym bezpieczeństwo w Polsce jest wprowadzanie stanów nadzwyczajnych. Zasadność wprowadzenia stanu wyjątkowego może podlegać dyskusjom, ale przytoczone badania określają jasno, że stan wyjątkowy wprowadzony we wrześniu 2021 roku był określany jako pozytywny pod względem poczucia bezpieczeństwa. Wątpliwości może jednak budzić przede wszystkim legislacyjna strona wprowadzenia stanu wyjątkowego, co wskazał Rzecznik Praw Obywatelskich. Stany nadzwyczajne powinny być wprowadzane tylko wtedy, kiedy już nie ma innych możliwości, aby zachować stabilność państwa. Jest to istotnie naruszeniem praw i wolności jednostki. Kryzys na granicy był jednak wydarzeniem, z którym w mojej opinii, nie można było poradzić sobie inaczej. Jeśli wpłynęło to pozytywnie na poczucie bezpieczeństwa, to nie widzę żadnych powodów, aby to podważać. Była to pierwsza taka sytuacja w Polsce, kiedy istniało realne zagrożenie. Sądzę jednak, że w demokratycznym państwie nie ma miejsca na ograniczanie dostępu do informacji publicznej. Niezależnie od wprowadzonego stanu nadzwyczajnego, jest to nie tylko niezgodne z prawem, ale również niehumanitarne, ponieważ brak do rzetelnych źródeł informacji może powodować brak poczucia bezpieczeństwa.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Complak, K., [w:] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz*, 2014, red. M. Haczkowska, Warszawa 2014, art. 228.
- [2] Feliksiak, M., 2021. *Opinia publiczna wobec kryzysu na granicy z Białorusią* [online]. Centrum Badania Opinii Społecznej. Dostępne pod adresem: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2021/K_160_21.PDF [dostęp: 12 czerwca 2022 r.].
- [3] *Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.* (Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483).
- [4] Prokop, K., 2005. *Stany nadzwyczajne w Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, wyd. Temida, 2005.
- [5] Radajewski, M., 2015. *Procedura wprowadzania stanów nadzwyczajnych - wybrane problemy*, PPP 2015, 6, 108-120.
- [6] *Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 września 2021 r. w sprawie wprowadzenia stanu wyjątkowego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego* [online]. Dostępne pod adresem: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001612> [dostęp: 13 czerwca 2022 r.].

-
- [7] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 1 października 2021 r. w sprawie przedłużenia stanu wyjątkowego wprowadzonego na obszarze części województwa podlaskiego oraz części województwa lubelskiego [online]. Dostępne pod adresem: <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210001788> [dostęp: 13 czerwca 2022 r.].
- [8] Rzecznik Praw Obywatelskich, 2021, wątpliwości ws. ograniczeń pracy dziennikarzy oraz dostępu do informacji publicznej [online]. Dostępne pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/stan-wyjatkowy-rpo-ma-watpliwosci-ws-ograniczen-pracy-dziennikarzy-oraz-dostepu-do> [dostęp: 28 czerwca 2022].
- [9] Rzecznik Praw Obywatelskich, 2021. Wątpliwości ws. stanu wyjątkowego [online]. Dostępne pod adresem: <https://bip.brpo.gov.pl/pl/content/rpo-stan-wyjatkowy-zakazy-rzad-rozporzadzenie-nieprawidlowosci> [dostęp: 28 czerwca 2022].
- [10] Słownik języka polskiego PWN [online]. Dostępne pod adresem: <https://sjp.pwn.pl/slowniki/bezpiecze%C5%84stwo.html> [dostęp: 11 czerwca 2022].
- [11] S. Trociuk, Stan wyjątkowy przy granicy z Białorusią – konsekwencje prawne, LEX/el. 2021.
- [12] Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. z 2002r. Nr 62, poz. 558).
- [13] Ustawa z dnia 29 sierpnia 2002 r. o stanie wojennym oraz o kompetencjach Naczelnego Dowódcy Sił Zbrojnych i zasadach jego podległości konstytucyjnym organom Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2002 nr 156 poz. 1301).
- [14] Ustawa z dnia 21 czerwca 2002 r. o stanie wyjątkowym (Dz.U. 2002 nr 113 poz. 985).